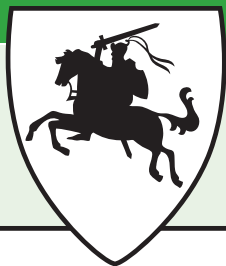

“
SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Mirti už Tėvynę laimino motinos

Lietuvos pokario istorija daug kam atrodo tolima. Neretai tik skaudų istorijos tarpsnį pergryvenę partizanai ir jų vaikai betiki, kad tos kovos labai daug prisidėjo prie mūsų Nepriklausomybės atkūrimo, prie lietuvių puoselėjimo. Iš kur laisvės kovotojai sėmėsi drąsos, šios dienos matymu, tokioje nelygioje kovoje? Buvęs Lietuvos partizanas, politinių kalinių ir tremtinių vadovas, dabar garbės pirmininkas 92 metų Antanas LUKŠA mano, kad kovotojų stiprybės šaltinis buvo jų motinos, neretai laimindavusios savo vaikus kovai už laisvę iki paskutinio kraujo lašo. Pokalbyje dalyvavo po tremčių sugrįžusio vyro ramtis jau 58 metus - žmona Eugenija.

- Buvote keturi broliai ir visi išėjote į mišką kovoti prieš okupantus. Ar kiekvienas kaimo vyras tam buvo pasiryžęs? Ar dabartinis jaunimas tam galėtų pasiryžti?

Antanas: Manau, kad galėtų. Ne visi, visada visokių žmonių yra, bet dauguma, manau, eitų ginti Tėvynės negalvodami apie save. Man buvo 24 metai, kai pasirinkau tą kelią. Miške buvau trumpai, man buvo skirtos kitos užduotys. Suimtas taip pat buvau ne miške. Partizanauti išėjome keturi broliai, bet ne visi kartu. Dirbdamas mokytoju Veiverių gimnazijoje gavau šaukimą į Leningrado karo mokyklą. Po dviejų pranešimų įsikasiau tėviškoje į bunkerį. Nelegalią pogrindžio veiklą pirmas pradėjo brolis Juozas. Dar 1941 metais, būdamas architektūros studentas, jis kalėjime sėdėjo. Buvo tokių šeimų ir gana nemažai, kai į partizanus išėjo visi sūnūs ir visi žuvo. Dauguma buvo paprasti kaimo bernai, niekas jų neagitavo, nevertė. Laisvės troškimas buvo jų širdyse.

- Prasidėjus antrajai okupacijai jūsų kartos vyrai turėjo ne itin didelį pasirinkimą. Vienas kelių buvo paklusti okupantams ir stoti į sovietinę kariuomenę, antras - bėgti į Vakarus, o trečias - imti šautuvą ir eiti į miškus kovoti prieš okupantus. Trys jūsų broliai žuvo, o jų kapei taip ir liko nežinomi. Ar niekada nesigailėjote, kad nepabėgote į Vakarus?

Antanas: Nebuvo minties kur nors bėgti. Ir niekada nesigailėjau. Turėjome gerus pažįstamus, kurie būtų padėję mums pabėgti, dokumentus būtų suruošę. Brolis Juozas (slapyvardis Daumantas, Skirman-tas - *red. past.*) draugavo su mergina iš tos šeimos. Ji tiesiog prašytė prašė važiuoti kartu, bet jis atsiskakė. Juozas jau nuo 1941 metų dirbo pogrindyje. Mums jo pavyzdys buvo didžiulis. Juozas du kartus buvo išsiųstas į užsienį ir grįžo. Į mirtį.

- Prisiminę skaudžią patirtį, kai partizanai Vakarų buvo raginami laikytis, žadama tai po dviejų savaičių, tai po mėnesio atsiųsti pagalbą, ir šiandien daug kas netiki, kad Lietuvai pakliuvus į bėdą, ar tikite, kad

kas nors iš svetur skubėtų mus ginti? O tada ar tikėjote?

Antanas: Tada visi tikėjo, kad prasidės trečiasis pasaulinis karas, galėsime išeiti iš pogrindžio. Aš netikėjau. Net įgijau kai kurių nepasitikėjimą. Sakiau, vyrai, karo negali būti, bet negalvojau, kad mums reikia pasiduoti. Buvome davę priesaiką. Bet galiausiai vyrai buvo priversti arba mirti, arba atiduoti ginklus. Amnestija buvo labai apgaulinga. Po Stalino mirties, kai buvo paskelbta amnestija, nemažai partizanų patikėjo. Bet tai buvo apgaulė. Tie, kurie atėjo, atnešė ginklus, vis tiek buvo po kurio laiko areštuoti, jiems būdavo „prisiu-vami“ straipsniai. Kaip būtų šiandien? Manau, kad tokio karo, koks buvo, jau nebus niekada. Būtų visuotinis susinaikinimas.

Eugenija: Aš manau, kad pažadai atsiųsti partizanams pagalbą buvo tik komunistų provokacija, o ne rimti ketinimai.

rado?“ - mestelėjau. Moterys sako: „Ką čia kalbi, koks girtuoklis, čia juk buvęs Žaslių gimnazijos direktorius.“ Kai jis man pradėjo pasakoti savo praeitį, negalėjau patikėti. Kaip iš romanų... Girdėjusi nebuvau tokių istorijų.

- Šiandien taip pat daug išvažiuoja iš Tėvynės. Ne dėl pavojaus gyvybei, tremties baimės. Šią tremtį jie pasirenka savo noru - dėl pinigų, geresnio gyvenimo. Kodėl jaunimas nebando susikurti geresnio gyvenimo savo Tėvynėje?

Antanas: Dabartinis jaunimas nori labai greitai pralobti. Čia tokių galimybių jiems nėra. Aš nieko nematau blogo, kad jie išvažiuoja užsidiirbti. Jeigu jie dori lietuviukai, ten saugo savo lietuviškumą, kalba savo kalba, savo vaikus moko lietuviškumo, nieko blogo. Uždirba, padeda savo artimiesiems, patys prakunta. Kita vertus, galvoju, ne-

perdavė lietuviybę, tradicijas, pagarbą, vaikai irgi turės ką perduoti.

- Kaip jūs manote, ar šiandieninei Lietuvai pavyks išsaugoti tautines vertybes, papročius, kultūrą, patriotizmą, kuris pokario jaunimą kėlė į šventą kovą už nepriklausomą Lietuvą?

Antanas: Manau, iš dalies taip. Yra labai daug tokių ženklų, nepaisant visų įtakų. Pastebiu, kad jaunimas tautiškai atgimsta. Tikiu, kad tokie eiti ir į frontą. Abejojančiųjų būtų, kaip ir visais laikais. Dirbdamas Kaune, Politinių kalinių ir tremtinių sąjungoje, suteikiau palpas jauniems šauliams. Sunku patikėti, koks buvo tų jaunuolių patriotiškumas. Dabar dar kai kas iš vyresnių pasako: „Man prie ruso buvo geriau.“ Sutinku, kad materialiai žmonės buvo saugesni. Jeigu nebūtų buvę to baisaus bolševikų teroro, nebuvę žmonėms taip blogai gyventi. Lengviau buvo duonos

tyrusi. Ištekėjo už našlio Lukšos ir rado tris jo vaikus, prakutusį sūnų ir mergaites, vieną visai mažą. Ji pasigimdė savo keturis sūnus ir buvo numaciusi jiems mokslo kelią. Posūniui Vinceliui turėjo likti 33 ha ūkis. Augindama savo vaikus mama buvo griežta. Atsikelia vaikai, pamelžia karves, pašeria kiaules ir - į mokyklą. Nedrįsk neiti. Griežta buvo, nepaprastai tvarkinga. Mama visus sūnus, išeinančius į pogrindį, palaimino. Jos prašymas buvo: „Gyvi nepasiduokit ir neišduokit.“

Antanas: Mama tik savižudybės mums neleido. Nors iš tiesų gal ir būčiau tam nusikaltęs. Mūsų persekiotojai buvo labai žiaurūs ir ciniški, todėl dėl visko nešiojasi ciano ampulę atlape. Tą dieną, kai einantį į susitikimą su partizanų ryšininku mane areštavo, buvau pakeitęs švarką ir ampulės jame nebuvo. Susitikimo vietoje atpažinau vieną išdaviką. Spėjau iš tos vietos pabėgti. Nebylų valtininkas perkėlė per Nemuną ir tada pamačiau, kad jie mane vejasi. Užbėgau pas savo draugą, ten mane atsiuvo. Norėjau iššokti per balkoną iš trečio aukšto, ant turėklų pastvėrė ir išvežė.

Mamos žodis mums visiems vaikams buvo labai svarbus. Nors buvo griežta, bet mamą mes nepaprastai gerbėme. Net stebuklą, sakyčiau, yra nutikę. Iki šiol nesu prantę, iš kur mūsų mama tokį motinišką instinktą turėjo, tokią didelę nuojautą. Nebeprišimenu, su kuo Kaune turėjau susitikti prie geležinio tilto, žiūriu - mano mama atei-na, maisto man atvežė. Ir iš ko ji sužinojo, kad ten būsiu, to niekada ir nesužinojau. Pagarba mamai kilo iš vidaus. Aš niekada nesu mamos pavadinęs „tu“, visada „jūs“. Į kupurą mes turbūt negavome nė vienas. Buvo supratimas, pagarba. Matėme, kaip mama stengiasi, sunkiai dirba, kad mus galėtų leisti į moks-lus, negalėjome kitaip atsidėkoti.

Atgavus Nepriklausomybę siekiau, kad Kaune būtų pastatytas paminklas kovotojų už laisvę motinoms. Man skambino, prašė užrašyti, kad tai paminklas yra partizanų motinoms, bet savo nuomonės nekeičiau. Paminklas yra visų kovotojų už laisvę motinoms, savaime aišku, ir partizanų. Daug kas priklauso nuo motinų. Nuo abiejų tėvų, bet motinos dažnai apdovanotos didesne stiprybe. Mano tėvas nebeatsigavo po brolio Jurgio žūties. Užsuko aplankyti tėvų, o sribai ten jo patykojo. Tėvą murkdė sūnaus kraujyje, ir jis neatlaikė, išprotėjo. Mama vieną vieną liko su tėvu, slaugė. Neįsivaizduoju, iš kur ta stiprybė. Manau, kad ir kitų kovotojų už laisvę mamos buvo tokios stiprios. Buvau suimtas jau kokį mėnesį. Įveda į tardymo kambarį mamą. Tikėjosi mane ir mamą palaužti. Buvau sumuštas, veidas sudaužytas, mama kentė skausmą. „Mamele, sapnavau žiaurų sapną. Tėviškės kluone Jurgis buvo pakabintas ant balkio, jam lupodą.“ Mama nepravirko: „Vaikel, Jurgi nušovė.“ Nukritau aš, mane išvilko, o mama liko stovėti.

Kalbėjosi Dalia BYČIENĖ

Kazimiero Linkevičiaus nuotr.

► Viskas priklauso nuo tėvų. Jeigu jie savo vaikams perdavė lietuviybę, tradicijas, pagarbą, vaikai irgi turės ką perduoti

- Ar jutote atskirtį sugrįžęs į gimtinę iš lagerių?

Antanas: Gal ne. Dirbau, ir tiek. Reikėjo gyventi, augo vaikai. Visada puoselėjau viltį, kad sulauksime Nepriklausomybės. Ir sulaukėme.

Eugenija: Kaip ne? Prisimink, kaip butą norėjo iš mūsų atimti. Viskas priklausė nuo paties žmogaus. Antaną daug kas pažinojo, gerbė. Pakvietė jį dirbti į trikotažo siuvimo fabriką Kaune. Buvęs kaimynas, to cecho direktorius, Antanui grįžus po lagerių užsuko į tėviškę, pakvietė dirbti paprastu darbininku, priregistravo. Ten mudu susitikome. Buvau ką tik baigusi vidurinę, mokytis nebuvo sąlygų. Juokiausi su savo darbo draugėmis pamačiusi su šimtasiūle vaikstantį naują darbininką. Nemaniau, kad jis gali neturėti kuo kitu apsirengti. „Koks čia naujas girtuoklis atsi-

ra taip giliai jų širdyse, kad gyventi reikia ten, kur gimei, ieškoti čia darbo, kaip nors išsilaikyti. Bolševikų metais tėvams buvo skiepijama, net atvirkščiai kalbama, kad tėvynė yra ne Lietuva, o Sovietų Sąjunga. Lietuviškumo, patriotiškumo, praeities didybės niekas neskiepijo. Labai didelę įtaką daro tėvai, mokykla. Mano laikais kiekvieną pirmadienį klasė Lietuvos himną sugiedodavo, o dabar? Vyko diskusijos, ar reikia himną mokykloje giedoti. Bet taip ir liko. Kai buvau Žaslių gimnazijos direktorius, buvo toks įsakymas iš švietimo skyriaus, kad negalima vaikams eiti į bažnyčią. Aš turėjau tą padaryti, perėjau per klases ir pasakiau: „Vaikai, klausykite tėvų ir darykite, kaip jie jums pasakys.“ Kas vedė į bažnyčią, tas ir vedė. Viskas priklauso nuo tėvų. Jeigu jie savo vaikams

kąsni užsidirbti, nebuvo tokios baimės socialinės nelygybės, tiek milijonierių ir tiek skurdžių. Jaunimui dabar labai sunku. Baisi nelaimė šiandien jaunimui gyventi. Jeigu žmogus neturi iš ko pavalgyti, iš ko gyventi, kaip gali iš jo reikalauti atsidavimo Tėvynei. Per skurdžią buitį nebėra kada galvoti apie patriotizmą. Jeigu žmogui gyventi gerai, jeigu jis jaučia, kad juo valstybė rūpinasi, nereikia jokių propagandų.

- Savaitgalį minėsime Motinos dieną. Pagerbsime Motinas už jų suteiktą meilę, už meilę, kurią jos mums įskiepijo Tėvynei. Jūsų mama Ona Lukšienė tapo Lietuvos partizanų simboliu motina. Juk ne kiekviena motina ryžtasi palaiminti visus savo sūnus kovai su priešu, ne kiekviena randa jėgų laimindama savo vaiką pasakyti: „Prisiekite nepasiduoti gyvi.“ Iš kur ta stiprybė? Kiek gali motinos?

Eugenija: Antano mamą aš gerai pažinau ir labai ją gerbiau. Padėjo mums auginti vaikus. Nepaprastai buvo supratinga, daug vargo pa-

Ar neišdžius pieno upės, neištirps sviesto krantai?

Lietuvos žemdirbiai nuolat primena, kad menkos pieno supirkimo kainos kasdien juos artina prie bankroto. Perdirbėjai žaliavos atsiveža ir iš Latvijos, Estijos, todėl mūsiškiai ūkininkai kaltina juos išnaudojimu. Juk savi iš Lietuvos niekur nepabėgs. O jei pabėgs - parduos karves ir augins javus, uogas, vaisius ar daržoves?

Apie tai prie ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINI-MO JUDĖJIMO apskritojo stalo diskutavo žemės ūkio ministrė Virginija BALTRAITIENĖ, Lietuvos pieno gamintojų asociacijos pirmininkas Jonas VILIONIS, Lietuvos žemės ūkio rūmų pirmininkas Andriejus STANČIKAS ir buvęs žemės ūkio ministras, Seimo narys Kazys STARKEVIČIUS. Diskusiją vedė žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Per pastaruosius 10 metų Lietuvoje karvių skaičius sumažėjo nuo 453 tūkst. iki 316 tūkst. Europos Sąjungoje vidutinė žalio natūralaus riebumo pieno supirkimo kaina siekė 374,2 Eur/t, pas mus - 290 Eur/t. Skirtumas labai didelis, ar ne dėl to visos problemos?

VBALTRAITIENĖ: Pokyčiai pastaruosius 10 metų nenumaldomai vyksta visur, ne tik pieno sektoriuje. Aišku, galima kaltinti supirkimo kainų mažėjimą. Galima pasakyti, kad daugiausiai galvijų mažėja smulkiuose ūkiuose. Bet jų daugėja stambiuose. Karvių mažėjimo statistiką labiausiai lemia gyvulių mažėjimas smulkiuose ūkiuose. Bet jų daugėja stambiuose. Taip, pagal pieno supirkimo kainas mes atsiliekame nuo Europos vidurkio. Tačiau turbūt esame išskirtiniai visoje Europos Sąjungoje, nes labai daug turime smulkių ūkelių, juose - po keletą karvių ir pieną jie priduoda perdirbėjams būtent per supirkėjus arba per supirkimo punktus. Nežinau, ar daugiau nors vienoje Europos valstybėje yra tiek supirkimo punktų, kiek yra pas mus. Jų išlaikymas, aišku, turi įtakos kainai.

Pavyzdžiui, „Rokiškio sūris“ teigia, kad 50 proc. pieno superka būtent iš tų smulkiųjų. Taigi vidutinė kaina taip ir susidaro. Jiems yra mokama kur kas mažiau, negu tiems, kurie turi daugiau melžiamų karvių, kurie priduoda didesnį pieno kiekį. Vidutinė kaina pas mus yra 10 euro centų už kilogramą mažesnė negu Europoje.

Ar mes norime nedidelės dalies labai stambių pieno ūkių? Ne apie 5-6 šneku, šneku apie kelis tūkstančius tokių pieno ūkių, kurie patys generuotų pajamas ir kurtų pridėdamąją vertę, bet kaime visiškai nebebūtų kitų subjektų. Ar mes turime numatyti, kiek pagal valstybės politiką turi būti palaikoma gyvybingų nedidelių ar vidutinių ūkių, kurie neturi daug žemės, bet turi pasistatę fermas dalyvaudami 2007-2013 metų programose?

Mūsų ministerijos politika - vidutinius ūkius išlaikyti gyvybingus.

G.JAKAVONIS: Kad ir kokia būtų valdžia, Lietuvoje žemės ūkio ministrai visada buvo žemdirbių patriotai, bet kaimas vis tiek jaučiasi skriaudžiamas. **K.STARKEVIČIUS:** Tikrai nėra lengva, kai tuos pinigus reikia išsikovoti norint šį sektorių sustiprinti ir išlaikyti rentabilių ir konkurencingą, palyginti su Vakarų ūkiais, kurie yra pažengę kur kas toliau. Kainas ministrė pristatė - tai gryna tiesa, kad ūkininkas čia gauna ir ką gauna ten. Karvių, kad ir kokia būtų vyriausybė,

Erikas nuotr.

mažėja. Būna tokių bangų, kai, atrodo, jų pradeda daugėti, tada, aišku, ir pieno kainos pradeda augti. Tada atsiranda optimizmo, atsiranda ir nauji ūkių, šie sutvirtėja, daugiau prieauglio pasilieka, ne veršiuskus parvybingų nedidelių ar vidutinių ūkių, kurie neturi daug žemės, bet turi pasistatę fermas dalyvaudami 2007-2013 metų programose?

Sioms bangoms didžiulę įtaką daro perdirbėjai, kurie, siekdami

■ Mes esame lietuviai. Ant kiekvienos kalvos savas kunigaikštis. Suvienyti pieno sektorių nėra taip paprasta

Andriejus STANČIKAS
Lietuvos žemės ūkio rūmų pirmininkas

Neseniai buvau Akmenėje, apsilankiau pas ūkininką, kuris turi 40 melžiamų karvių. Ferma graži, pieno cechas, kur jis melžia, atšaldo piena, - tvarkingas, o pats gyvena medinėje trobelėje, nes nebeturį pinigų savo reikmėms. Jis viską investuoja, paskola paimta, programoms pinigai paimti, iš tikrųjų gražu žiūrėti į fermą, bet žmogus turi gyventi minimaliomis sąlygomis.

Mūsų tikslas būtų išlaikyti šiuos ūkius, kad jie liktų gyvybingi, kad jie nebankrutuotų dėl didžiųjų plėturų. O tie, kurie turi vieną arba dvi karvutes, kaip aš sakau, - daugiau pensinio amžiaus žmonės, kurie prie savo pensijos prisiduria šiek tiek patinimų, arba daugiavaikės šeimos, kurios karvutes laiko dėl vaikų, o kiek pieno lieka - gali parduoti ar pagaminti produktų patys. Ne priduoti... Jie iš to niekada neišgyvens.

Taip, pagal pieno supirkimo kainas mes atsiliekame nuo Europos vidurkio. Tačiau turbūt esame išskirtiniai visoje Europos Sąjungoje, nes labai daug turime smulkių ūkelių, juose - po keletą karvių ir pieną jie priduoda perdirbėjams būtent per supirkėjus arba per supirkimo punktus. Nežinau, ar daugiau nors vienoje Europos valstybėje yra tiek supirkimo punktų, kiek yra pas mus. Jų išlaikymas, aišku, turi įtakos kainai.

G.JAKAVONIS: O ką galvoja pieno gamintojai? **J.VILIONIS:** Matote, Lietuvoje yra oligopolinė sistema. Penki perdirbėjai, penki prekybininkai, valdžia ir mes.

G.JAKAVONIS: Ir vienas gamintojas. **J.VILIONIS:** Taip. Į Žemės ūkio rūmų suvažiavę gamintojai į rezoliuciją įrašė punktą, kad neduotų perdirbėjams paramos. Tačiau ministrė sako, negali, premjeras sako, negali reguliuoti, už kiek parduoti, kur parduoti ir t.t. Premjeras pats pripažįsta, kad 58 proc. pasiima prekybininkai. Tai pasakykite, kokią mes, ūkininkai, jiems turime galią?

Panagrinėkite, kiek jie vidaus rinkoje turi pelno. Rokiškis verkė, kad negali daugiau mokėti, negauna jokio pelno, bet 22 mln. litų gavo. Ir tai vidaus rinkoje. Kiti vėl gavo pelno. Jūs apskaičiuokite, kaip pieno ūkis verčiasi šiandien gaudamas tik tuos 22 euro centus (o po Naujųjų buvo sumažinę net iki 17 euro centų)? Tai kuris čia to pelno turi?

Istojime į Tarptautinę pieno tarybą. Joje šnekama (19 Europos Sąjungos šalių), kad gaunant tik 37 euro centus neapsimoka pieno gaminti. Kam gaminti pieną, jeigu jis nuostolingas? Panagrinėkite, kiek jie vidaus rinkoje turi pelno. Rokiškis verkė, kad negali daugiau mokėti, negauna jokio pelno, bet 22 mln. litų gavo. Ir tai vidaus rinkoje. Kiti vėl gavo pelno. Jūs apskaičiuokite, kaip pieno ūkis verčiasi šiandien gaudamas tik tuos 22 euro centus (o po Naujųjų buvo sumažinę net iki 17 euro centų)? Tai kuris čia to pelno turi?

G.JAKAVONIS: Pieno gamintojų suvažiavime, susitikime su ministre nebuvo nė vieno pieno perdirbėjo. **A.STANČIKAS:** Iš tikrųjų šiandieninė situacija pieno sektoriuje - nepavydėtina. Na, tos sinuoidės nuolat kyla ir krenta. Įmkime 2007 metus - 2007 metais kainos, atrodo, normaliai pradėjo kilti, ir mūsų žemdirbiai matė viltį, kad pieno sektorius stiprėja. Gyvulių sektoriuje pokyčių į gera irgi buvo. Bet atėjo 2008 metai ir visas kardinaliai nukrito. Ta duobė buvo tokia gili, kad iš jos tik pamažu pakilome.

■ Jeigu į viską žiūrėsime pesimistiškai, niekada gyvenime nieko nepasieksime

 Virginija BALTRAITIENĖ
Žemės ūkio ministrė

2013 metais - fenomenas - kainos, atrodo, vėl buvo priimtinos. Sakykime, 2014 metų pradžioje buvo nedidelis gyvulių skaičiaus padidėjimas, melžiamų karvių - taip pat. Bet būtent 2014 metais, net ne dėl Rusijos embargo, kainos pradėjo kristi. Tai susiję su kvotų panaikinimu. Kai kvotos panaikintos, rinkoje ima veikti tam tikri spekuliatyvūs dalykai. Bet iš to mūsų žemdirbiams naudos nėra.

Kaip ir prognozavo ekspertai, 2015-2016 metai yra krizinis periodas Europos pieno sektoriuje. Taigi kyla klausimas, kaip mūsų žemdirbiams išgyventi. Visuotinio pieno gamintojų Šiame sektoriuje yra ir dalis ūkininkų, būtent smulkiųjų, kurie yra garbaus amžiaus. Į jų vietą jaunimas neina. Pieno sektorius ir investicijoms yra imlus, ir darbo sąnaudoms, plius didžiulė rizika, o kainų stabilumo nėra. Pamažu šį sektorių galime prarasti, bet kartu prarasime ir pramonę. Būtų galima pateikti pavyzdžių, kad ir linų sektorias. Ūkininkai, ko gero, neišnyko, ūkininkai perėjo į kitas sritis, bet šiandien praradome. Negrįžtamai. Šiandien kas dar bando sakyti, kad atgaivinsime linus. Linų auginimą galima atgaivinti, o kas juos perdirbs, kiek tai kainuos? Čia jau yra kitas klausimas.

G.JAKAVONIS: Plungės linų perdirbimo fabrikas neveikia?

A.STANČIKAS: Neveikia, nors 2002 metais iš didelės tribūnos girdėjau, kaip šios imonės direktorius sakė, kad nereikia jam tų ūkininkų linų, nes jų linai yra blogi, o siūlų galima labai pigiai įsigyti iš Kinijos. Deja, įvežtinė produkcija arba žaliava nepasitvirtino.

Pirmiausia pirminė perdirbimo pramonė žlugo, o paskui žlugo ir linų audinių fabrikas. Bankrutavo prieš ketverius metus. Apie 1400 darbuotojų liko gatvėje. Tai liūdnas

Dažnai bandau tai palyginti ir kalbėti, bet rezultatai neigiami. Žinau, kas yra kaime: smulkus ūkininkas - garbaus amžiaus ūkininkas. Kas į jo vietą ateis, kas kompensuos jo išėjimą?

Kol kas to mechanizmo nematame. Strategija, ypač gyvulininkystėje, turi būti numatyta ne mažiau kaip dešimčiai metų. Jeigu mes sakome, kad šiandien yra šio sektoriaus prioritetas, jis turi būti ir rytoj, ir po penkerių metų, ir po aštuonerių. Ne taip, kaip šiandien, - sakome, deja, pasikeitė laikotarpis, ketveri metai praėjo, kadencijos baigėsi, ateina naujos sudėties Seimas, naujas persiformavimas, ir to stabilumo tarsi niekada. Taigi, žiūrint į tolimesnę ateitį, ką šiandien daryti, atvirai pasakius, net nežinau.

Protesto akcijos? Taip, galime organizuoti. Neseniai kalbėjomės su kolegomis latviais ir estais, diskutavome, ką daryti. Kita vertus, 30 proc. viso perdirbamo pieno yra įvežama iš kaimyninių šalių. Juokaudamas sakiau, kad Vyriausybė nesims jokių priemonių ir neapribos įvežimo, nes tai prieštarauja įvairiems Europos reikalavimams, nes tai ir laisvas kapitalo judėjimas, ir laisvas prekių judėjimas. Tačiau ūkininkai gali ryztis. Uždarys sienas, išpils įvežamą pieną ir visas pasibaigs. Tik klausimas, ar mes norime konfliktų su savo kolegomis, su ūkininkais iš kaimyninių šalių, Baltijos šalių, būtent su latviais ir estais. Nes ten perdirbamoji pramonė taip pat yra silpna, ne šiaip sau jie veža pas mus. Jie veža todėl, kad nelabai turi kur perdirbti. Tik vėl kyla klausimas, kodėl kai kuriais atvejais ta pati perdirbamoji mūsų pramonė ten moka didesnę kainą negu mūsų ūkininkui. Tiksliau sakant, dotuoja mūsų sąskaita.

G.JAKAVONIS: Aš taip gali pateikti skaičius, kad Latvijoje mokamos didesnės kainos negu saviems. Naujajam Seimo Kaimo reikalų komitetui ir Vyriausybei teko sunkus uždavinys atgaivinti pienininkystę, ji paskelbta prioritetine sritimi. Kuo tai pasireiškia?

VBALTRAITIENĖ: Daug ką galime padaryti ir mėginame daryti. Noriu pasakyti, kad šiandien šnekame tik apie pieno sektorių. O prioritinė šaka yra visa gyvulininkystė. Taigi nuo ko pradėti? Mes turime apsispręsti, kaip išlaikyti tuos ūkius, kuriuos turime. Kur yra viena ar dvi karvutės, pensininkai, - taip, į jų vietą tikrai niekas neateis, nes kada nors žmonės išeis anapus ir sunyks tie ūkeliai. Bet yra 40-50 ar net 100 melžiamų karvių ūkiai, jiems per kaimo plėtros programą galima padėti likti gyvybingiems ir stiprėti. Galbūt ir didinti bandas. Nešneku apie tuos ūkius, kurie yra tūkstantiniai, prekiniai.

Kaimo plėtros programoje ir pinigai, ir prioritetai skirti vien tam, kad ūkininkas eitų į gyvulininkystę. Modernizavimui, investicijoms jis iš karto gauna 20 balų, plius intensyvumas. Šiaip jis yra 40 proc., o čia 50 proc. Jeigu žmogui yra daugiau nei 40 metų ir jis užsiima augalininkyste, jam turbūt yra sunku ateiti į gyvulininkystę. Ir tos paramos jis negaus, nes pajamų iš tos veiklos nėra. Bet, kaip minėjau, tikslas yra pastiprinti ir tuos, kurie jau dirba šioje srityje.

Investicijos ir parama reikalingi tam, kad vaikai norėtų permirti ūkį. Ateiti naujieji gali, būtent tai jaunieji ūkininkai, kurie turi teisę gauti paramą gyvulininkystei. Tokie iš karto gauna 60 tūkst. eurų pirminę investiciją įsikurti.

J.VILIONIS: Ką už tiek nusipirksi?

VBALTRAITIENĖ: Jeigu į viską žiūrėsime pesimistiškai, niekada gyvenime nieko nepasieksime. Tik noriu pasakyti, kad už 60 tūkst. galima pradėti įsigyti ūkinių gyvulių, ne tik traktorių pirkti. Taip, pas mus kažkodėl visi pamiršę dėl traktorių. Ir kuo galingesnių. Jeigu Kazimieras turi, tai būtinai ir Jonas turi tokį turėti, jeigu Jonas turi, tai ir Andriejus turi turėti, jeigu Andriejus turi, tai ir aš turiu tokį turėti.

Dabar grįžtu prie perdirbėjų. Kaip galima spręsti tuos dalykus ir kaip juos sprendžia senosios valstybės? Ar mūsų pieno sektorius yra vieningas? Ne. Didysis eina ir šneka už save, Jonas šneka už save, kitas mažukas eina ir už save šneka. Supirkėjų, perpirkėjų yra 70. Ko trūksta? Iš tikrųjų mūsų vieningumo. Jeigu visi mūsų pieno gamintojai susijungtų į vieną pieno gamintojų grupę, nueitų atvirai pasakius, net nežinau.

Protesto akcijos? Taip, galime organizuoti. Neseniai kalbėjomės su kolegomis latviais ir estais, diskutavome, ką daryti. Kita vertus, 30 proc. viso perdirbamo pieno yra įvežama iš kaimyninių šalių. Juokaudamas sakiau, kad Vyriausybė nesims jokių priemonių ir neapribos įvežimo, nes tai prieštarauja įvairiems Europos reikalavimams, nes tai ir laisvas kapitalo judėjimas, ir laisvas prekių judėjimas. Tačiau ūkininkai gali ryztis. Uždarys sienas, išpils įvežamą pieną ir visas pasibaigs. Tik klausimas, ar mes norime konfliktų su savo kolegomis, su ūkininkais iš kaimyninių šalių, Baltijos šalių, būtent su latviais ir estais. Nes ten perdirbamoji pramonė taip pat yra silpna, ne šiaip sau jie veža pas mus. Jie veža todėl, kad nelabai turi kur perdirbti. Tik vėl kyla klausimas, kodėl kai kuriais atvejais ta pati perdirbamoji mūsų pramonė ten moka didesnę kainą negu mūsų ūkininkui. Tiksliau sakant, dotuoja mūsų sąskaita.

 Jonas VILIONIS
Lietuvos pieno gamintojų asociacijos pirmininkas

VBALTRAITIENĖ: Dabar vėl atsilimas. Toliau derinami tie santykiai, turbūt iš naujo bus pasirašoma. Mes skyrėme žemės ūkio atašė Kinijoje, šis valstybės pareigūnas bus atsakingas ir už Korėją, Vietnamą, kitas aplinkines valstybes.

J.VILIONIS: Mes buvome palaidai yra biržinė prekė ir nuo paklausos visame pasaulyje priklauso, kiek galime eksportuoti. Jeigu Kinija atgaivins importą iš kitų valstybių, tai pagal kainas pajusime ir mes.

Nes dabar eksportas yra išaugęs, bet kainos mažos. Į Rusiją vežame kitą produkciją - varškę, pieną, varškės sūrius, grietinę, jogurtus. O dabar vežame pieno miltus, yra eksportuojami sūriai ir sviestas. Pavyzdžiui, praėjusiais metais sviesto eksportas išaugo 11 kartų. Bet iš karto lieka šalutinis produktas pieno miltai, o jų paklausa yra kritusi.

Paramos valstybė ar Europos Sąjunga tiek neduos, kad galėtų vi-

■ Didžiulę įtaką daro perdirbėjai, kurie, siekdami maksimalių pelnų, neatsižvelgia į žaliavos tiekėją, su juo nesiskaito

Kazys STARKEVIČIUS
Buvęs žemės ūkio ministras, Seimo narys

są laiką dengti susidariusius nuostolius. Buvo skirta beveik 50 mln., tai 2014 metų šoką dėl sumažėjusių kainų šiek tiek neutralizavo. Toliau deriname su Vyriausybe, kad pagal tą pačią programą dar kažkiek galėtume gauti. Ir viskas.

Kuo daugiau valstybė duoda, tuo perdirbėjai labiau mažina kainą. Mes turime ieškoti kitų būdų. Turime visi vieningai ir tikslingai veikti. Jeigu galvosime, kad nieko nepadarysime, niekada nieko ir nepadarysime. Prancūzijoje visi gali vieningai sutarti ir vieną dieną neduoti pieno. Perdirbėjai patys pripažino, kad bankrutuos, jeigu Lietuvoje nebūs pieno.

G.JAKAVONIS: Seime viešėjo Kazachijos delegacija, domėjosi mūsų pieno produktais, buvo kalbama ir apie Korėją. Ar svarstomos kitos galimybės? Ar tolimos rinkos - panacėja?

K.STARKEVIČIUS: Tikrai ne nuo ministerijos priklausė tos didžiosios rinkos. Štai Latvija jau toli nuejo, net iki Kinijos.

VBALTRAITIENĖ: Latvijai net neprasė leidimo, jie gavo. Čia politiniai klausimai.

K.STARKEVIČIUS: Pati su tartis, kad Lietuvai būtų leista, jau pasirašyta. Jų vyriausybės keičiantis skubėjome pasirašyti, bet paskui buvo Dalai Lamos vizitas. Tada viskas sustojo.

■ Ministrė sako, negali, premjeras sako, negali reguliuoti, už kiek parduoti, kur parduoti ir t.t

Jonas VILIONIS
Lietuvos pieno gamintojų asociacijos pirmininkas

VBALTRAITIENĖ: Dabar vėl atsilimas. Toliau derinami tie santykiai, turbūt iš naujo bus pasirašoma. Mes skyrėme žemės ūkio atašė Kinijoje, šis valstybės pareigūnas bus atsakingas ir už Korėją, Vietnamą, kitas aplinkines valstybes.

Dar noriu pasakyti, kad pieno miltai yra biržinė prekė ir nuo paklausos visame pasaulyje priklauso, kiek galime eksportuoti. Jeigu Kinija atgaivins importą iš kitų valstybių, tai pagal kainas pajusime ir mes.

G.JAKAVONIS: O jeigu Lietuvos kariuomenės kariai savo krašto apsaugos ministrą rinktų? **VBALTRAITIENĖ:** Aš atsimenu, kaip buvo prieš mane. Taip, buvo šiek tiek ir šnekama, gal nebuvu klausijama, tiek rūmai, tiek ūkininkų sąjungos patys savo nuomone reiskė. Jų gal niekas neklausė.

G.JAKAVONIS: Besiruošdamas šiam pokalbiui bendravau su Vytautu Ramanausku, „Tėviškės“ bendrovės vadovu. Jis sakė neturįs problemų, pieną parduoda „Pienui.LT“.

J.VILIONIS: Matote, tie, kurie įstojo į kooperatyvą, moka nario mokestį, turi direktorių, pienvežius. Buvau pats „Pieno.LT“ įkūrėjas, pas lenkus rinkos ieškojau. Suradome, ėmėme tiekti pieną vaistų pramonei. Ministrė šneka apie vienybę. Kooperatyvai dabar, kai blogai, sako, kad vienijasi, bet kai pasidaro gerai, prasideda „man per toli vežti į čia“, „man per toli į ten“, ir jų vienybė baigiasi.

Ir toje pačioje Lenkijoje lenkai pasirašė, kad kai vežė vienas kooperaty-

■ Latvijoje mokamos didesnės kainos negu saviems

Gediminas JAKAVONIS
Žalgirietis

valkas, buvo viena kaina - jie ir su Suvalkais gerai kooperavo, - bet kai atsirado daug kooperatyvų, pasidalijo tas neperka iš to, tas neduoda tam. Taip pat ir mūsų perdirbimo imonės. Pamatė dabar kooperatyvus - tu nestok į kooperatyvą, tam pačiam ūkininkui duoda didesnę kainą negu visam kooperatyvui. Jie jau išmoko, paėmė įrankį. Dabar pats pagrindinis dalykas, sako, valdyti pieną. Buvo, kad Vilkyškiams nepardavė, pardavė Marijampolėi, bet Marijampolėi paskui ėmė ir vėl sumažino kainas.

VBALTRAITIENĖ: Pieno miltus gamina, jiems tikrai yra labai sudėtinga. Jie yra labai priklausomi. **J.VILIONIS:** Žinau, bet Marijampolė turėdama tik eksportui pieno miltų, kondensuoto pieno ir grietinėlės, iki Naujųjų metų mokoėjo didžiausią kainą. Eksportuodami sugebėjo. Dabar pažiūrėkite, kokius vidaus rinkoje pelnus jie gauna. Noriu sugrįžti prie gyvulininkystės. Buvo priimta garsoji VJuknos programa.

VBALTRAITIENĖ: Ji tebėra. **J.VILIONIS:** Toje gyvulininkystės programoje parašyta, kad kasmet daugės karvių ir ožkų. Tai jeigu mes eitume į ožkininkystę, smulkiesiems gal ir geriau būtų. **VBALTRAITIENĖ:** Ypač tuose rajonuose, kur kiauuli maras.

J.VILIONIS: Dar tokį dalyką noriu pasakyti. Mums reikės išlikti, gal mes tada susiejė kitaip šne-

kėsime, ateis kitas ministras. Bet valdžia su žemdirbiais vis dėlto turėtų derėtis - ir dėl ministrų, kaip kuriai ateina, o dabar pastato... Štai VJukna prasėdėjo dvejus metus.

G.JAKAVONIS: O jeigu Lietuvos kariuomenės kariai savo krašto apsaugos ministrą rinktų? **VBALTRAITIENĖ:** Aš atsimenu, kaip buvo prieš mane. Taip, buvo šiek tiek ir šnekama, gal nebuvu klausijama, tiek rūmai, tiek ūkininkų sąjungos patys savo nuomone reiskė. Jų gal niekas neklausė.

G.JAKAVONIS: Žemdirbiai visada dialogą su ministru rasdavo. Tik galbūt ne visada išsprendavo...

J.VILIONIS: Šnekėti mes galime begalybė, bet reikia rezultatų.

VBALTRAITIENĖ: Pastaruosius metus turbūt niekas tiek nesišneka, kiek mes šnekamės. Taip, reikia rezultatų, bet aš noriu vėl grįžti prie vieningumo, - čia jau ne apie pieno sektorių šneku, - jo apskritai nėra. Pavyzdžiui, dabar matome, kaip tampo tą paklodę visi ir visas puses ir niekam nerūpi kitas sektorius. Svarbu, kad man duotų, ir dar svarbu, kad kaimynas negautų. Toks lietuvis yra. O pinigų yra tiek, kiek yra.

J.VILIONIS: Surengėme suvažiavimą, rezolucijas atidavėme Kaimo reikalų komitetui ir Žemės ūkio ministerijai. Ir ką mes gavome iš Kaimo reikalų komiteto? Kai buvau susitikime su prezidentu, susitikau ir su Kaimo reikalų komiteto nariais. Jiems parodžiau tą lapuką, vadinaujamį atsakymą, o jie žiūrį į mane. Jiems sakau: „Vyrai, ką jūs, „ant durniaus“ čia?“ Atsako, kad nematė. Tai štai kaip svarbu Kaimo reikalų komitetui ir S.Bucevičiui, kuris pats pasirašė, kad svarstė šitą klausimą.

G.JAKAVONIS: Ką daryti - amžinias klausimas.

A.STANČIKAS: Jeigu žinotum tikslų atsakymą, ką daryti, ko gero, jį pasakytum ir bandytume daryti. Tokio idealaus recepto nėra, bet apie tą vienybę, kaip ir ministrė užsiminė... Iš tikrųjų mes esame lietuviai. Ant kiekvienos kalvos savas kunigaikštis. Suvienyti pieno sektorių nėra taip paprasta.

Neseniai buvau Talyne ir ten, formaliname susitikime, diskutavome kooperacijos klausimais. Ką daryti, nes tiek Lietuvos, tiek Latvijos, tiek Estijos ūkininkų situacija sudėtinga? Žiūrint į perspektyvą kainos nėra žluginančios, kol kas mes nematome išeities taškų. Kartu bandome ieškoti ir kažkokios paramos, bet tai yra laikinas dalykas.

Kitas dalykas, apie ką mes kalbame, tai bendras kooperatyvų produkcijos pardavimas. Bendras trijų Baltijos šalių. Kad atsirastų logistika. Kooperatyvas gamina savo produkciją, ją atiduoda į bendrą kitą kooperatyvą ir tada nereikia tarp savęs konkuruoti.

Parengė Jovita MILAŠIENE

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje w.suzalgiuru.lt

Pirmoji lietuvių gimnazija

Šiemet įkūrimo šimtmečio sukaktį švenčia Vytauto Didžiojo gimnazija - istorinė lietuvių bėsimųjų kalvė ir iškiliausias XX a. pradžios lietuvių kultūros židinys Vilniaus krašte.

Libertas KLIMKA

Mūsų krašto šviesuoliai šio darbo ėmėsi išnaudodami menkiausią palankią spragą tarp didžiųjų XX a. pradžios politinių įvykių, suprasdami naudą, kurią gali duoti būsimai nepriklausomai Lietuvai tautinio švietimo židiny.

Vokiečių kariuomenei 1915 m. rugsėjo 5(18) d. užėmus Vilnių, iniciatyvos ėmėsi Lietuvių draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti centro komitetas. Gimnazija buvo įsteigta kaip privati ir iš pradžių vadinosi „J.Basanavičiaus, M.Biržiškos ir P.Gaidelionio Vilniaus lietuvių gimnazijos kurso pamokos“. Patalpos buvo išnuomos Didžiosios Pohuliankos (dabar J.Basanavičiaus) ir Kaukazo (Mindaugo) gatvių sankryžoje, Nr.14/17. Vadovauti gimnazijai pasiūlyta Mykolui Biržiškai (1882-1962), literatūros istorikui, baigusiam Maskvos universitetą. Pirmasis mokytojų tarybos posėdis įvyko 1915 m. rugsėjo 26 d. (spalio 9 d.). Po kelių mėnesių gimnaziją į savo globą perėmė Vilniaus lietuvių švietimo draugija „Rytas“. Nuo 1916 m. vasario 16 d. M.Biržiškos vadovaujamos mokyklos oficialus pavadinimas - „Ryto“ draugijos Vilniaus lietuvių gimnazija. Dirbti pradėjo 15 mokytojų. Mokytojauti į gimnaziją atėjo lietuvių tautinio atgimimo pašaukti Vilniaus krašto šviesuoliai, šio darbo ėmėsi ne dėl užmokesčio, bet iš būtinybės, dėl kilnios tautinės idėjos. Pirmųjų mokytojų sąrašas - būsimos nepriklausomos Lietuvos Respublikos ryškiausios asmenybės: prezidentai Antanas Smetona ir Aleksandras Stulginskis, švietimo ministras Konstantinas Šakenis, trijų universitetų (Kauno, Vilniaus ir Pinebergo) profesoriai broliai Mykolas, Vaclovas ir Viktoras Biržiškos, įžymūs kompozitoriai Juozas Naujalis ir Teodoras Brazys, garsūs dailininkai Antanas Žmuidzinavičius, Vytautas Kairiūkštis ir Adomas Varnas, dailės istorikas ir muziejininkas Paulius Galaunė, vyskupas Mečislovas Rainys. Tautos patriarchas Jonas Basanavičius buvo ne tik gimnazijos steigėjas, bet ir jos gydytojas, tautosakos būrelio vadovas. Pirmaisiais gimnazijos mokytojais ne vienas dirbo, neturėdamas specialiojo išsilavinimo, nes dauguma pedagogų buvo pasitraukę į Rusiją, ten darbavosi Voronežo lietuvių gimnazijose.

Į pirmąsias pamokas penkiose klasėse susirinko vos 47 mokiniai (30 berniukų ir 17 mergaičių).

Paskelbus Lietuvos valstybės Nepriklausomybę, gimnazija 1918 m. lapkričio 27 d. perėjo Švietimo ministerijos žinion. Patalpos jai paskirtos Jurgio prospekto 38-ajame name, kur būta rusų mergaičių gimnazijos, o vėliau - vokiečių karo ligoninės (dabar Lietuvos muzikos ir teatro akademijos I rūmai, Gedimino pr.). Mokykla pavadinta Pirmąja Vilniaus vyrų gimnazija, nes lygia-grečiai buvo steigama ir moterų

► Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijos pedagogų kolektyvas. Pirmoje eilėje iš kairės sėdi: P. Gaidelionis, O. Žebrauskaitė, dail. V. Kairiūkštis; antroje eilėje sėdi: J. Šlapelis, D. Alseika, A. Kairiūkštienė, E. Lanio, J.Basanavičius, M.Šikšnys, A.Sudeikienė, J.Šepetys, K. Stašys; trečioje eilėje stovi: kunigas K.Čibiras, kunigas V. Zajančauskas, S.Kairiūkštis, Kairiūkštytė, V.Budrevičius, B.Untulis, B.Bucevičius, P.Karazija, K.Aleksa, S.Matjošaitis, A.Krutulys, K.Šepetienė, V.Sakavičius. Vilnius, 1923 m.

gimnazija, vadovaujama Onos Mašiotienės (1883-1949).

1919 m. sausio 5 d. bolševikams užėmus Vilnių, vėl teko glaustis po „Ryto“ švietimo draugijos sparnu. Į gimnaziją sugrįžo mergaitės. Tačiau gimnazijai buvo atiduotas uždaro mos rusų mokyklos turtas - 1919 m. kovo mėnesį išleista pirmoji abiturientų laida - gimnaziją baigė vienuolika mokinių.

Po L.Želigovskio įvykdytos 1920 m. spalio 9 d. Vilnijos okupacijos, lenkų valdžia pareikalavo pakeisti gim-

navos universiteto Fizikos-matematikos fakultetą, parašė puikius algebros ir geometrijos vadovėlius. Su šio įžymaus pedagogo vardu susiję vis tvirtėjantys gimnazijos žingsniai lietuviškojo švietimo keliu, taip pat ir visa kultūrinė lietuvių veikla okupuotoje Vilnijoje. Vytauto Didžiojo gimnazijai M.Šikšnys vadovavo 17 metų, sugebėdamas principingumą derinti su tolerancija, reiklumą - su meile ir atjauta, lietuviškumą - su pagarba kitataučiams, tiksluosius mokslus - su meniniu ugdymu.

► Mokytojauti į gimnaziją atėjo lietuvių tautinio atgimimo pašaukti Vilniaus krašto šviesuoliai, šio darbo ėmėsi ne dėl užmokesčio, bet iš būtinybės, dėl kilnios tautinės idėjos

nazijos vardą, tačiau pedagogų tarybos atsakas buvo toks: gimnazija vadinis Vytauto Didžiojo vardu. Nepaisant sunkių karo ir okupacijų aplinkybių, nestabilaus mokinių skaičiaus per mokslo metus, lietuvių gimnazija savo gabių vedėjų ir mokytojų dėka, taip pat bendruomenės pastangomis augo ir tvirtėjo. Po dešimties metų jau beveik visiškai apsirūpinta mokomąja literatūra. Daugiausia tai padaryta gimnazijos mokytojų pastangomis. Labai reikšminga, kad lietuvių jaunimo ugdymas buvo pradedamas nuo tautinių dalykų. Vadovėlių tematika atitiko Lietuvių mokslo draugijos, vadovaujamos J.Basanavičiaus, užsibrėžtą tautotyro programą. Šios draugijos Vadovėlių komisijai vadovavo gimnazijos inspektorius Marcelinas Šikšnys. Po J.Basanavičiaus mirties jis, jau būdamas gimnazijos direktoriumi, buvo išrinktas ir Mokslo draugijos pirmininku.

Rašytojas dramaturgas M.Šikšnys-Šiaulėniškis (1874-1970) Vytauto Didžiojo gimnazijos vairą perėmė 1922 m. Gimnazijoje jis dėstė matematiką, M.Šikšnys buvo baigęs Mas-

Gimnazijoje veikė literatų, piešėjų, muzikos būreliai. Ypač kūrybinga buvo „Mildos“ kuopelė, vadovaujama mokytojų A.Krutulio ir V.Kairiūkščio. Ji turėjo orkestrą, dramos ir literatūros sekcijas, leido almanachą. Giliu dvasingumo ugdymu rūpinosi „Atžalos“ kuopelė, turėjusi eucharistininkų, retorikos ir kt. sekcijas. Atskiros klasės leisdavo savo šapirografuotus laikraštėlius, o tarpusavyje rungtyniaudavo statydamos vaidinimus. J.Basanavičius gimnazijoje įsteigė folkloristų kuopą tautosakai rinkti. Mokslo metų pradžios susirinkimuose Tautos patriarchas paaiškindavo moksleiviams tautosakos reikšmę, jos kaupimo svarbą, paragindavo savo kaime užrašyti senų žmonių dainas, pasakojimus. Prieš atostogas visiems išdalydavo sunumeruotus sąsiuvinius - juos prirašius reikėdavo rudenį grąžinti. Gimnazijoje veikė ir skautų draugovė, vadovaujama energingojo Prano Žižmaro. Jo iniciatyva buvo leidžiamas „Skautų aidas“.

Mirus maršalui Juzefui Pilsudskiui, lenkų tautinis agresyvumas

Vilnijoje sustiprėjo. Vilniaus vaivada L.Bocianskis 1936 m. vasario 11 d. išleido memorandumą, labai ribojantį lietuvišką švietimą. Iš 1924/1925 mokslo metais krašte veikusių 137 mokyklų (5217 mokinių) beliko 22 (1005 mokiniai).

Įsimintina lietuviams vilniečiams tapo 1939 m. spalio 28 d. - istorinės sostinės atgavimo data. Pamokų gimnazijoje tądien nebuvo - visi išėjo sveikinti įžgiuojančios Lietuvos kariuomenės. Greit paaiškėjo, kad vienos lietuvių gimnazijos Vilniuje nebepakaks - iš Kauno kėlėsi tarnautojai su šeimomis. Tad gimnazija buvo padalyta į dvi - Kunigaikštienės Birutės mergaičių ir Vytauto Didžiojo berniukų. Abiejų direktorius tas pats - M.Šikšnys. Net ir tokiam veikliam žmogui kaip M.Šikšnys krūvis buvo nebepakeliamas. Augant ir politinei įtampai, ištiktas depresijos, direktorius pasiprašė išleidžiamas į pensiją. 1940 m. sausio 30 d. Lietuvos Respublikos prezidentas A.Smetona už nuopelnus Lietuvai M.Šikšnį apdovanojo Vytauto Didžiojo trečiojo laipsnio ordinu.

O gimnazija netrukus neteko šio brangaus vardo: sovietų valdžia 1940 m. rugsėjo 28 d. ją pervadino į I vidurinę mokyklą. Direktoriaus pareigas joje iš pradžių ėjo J.Kairiūkštis. Vėliau metus jai vadovavo B.Untulis.

Vokiečių okupacijos metais lietuviškosios gimnazijos veikla Vilniuje tapo svarbiu kultūrinės antinacinės rezistencijos ir pasipriešinimo germanizacijai veiksmu. Berniukų gimnazijos direktoriumi liko dar 1941 m. kovo mėnesį paskirtas istorikas Kazimieras Trukanas, buvęs Švenčionių lietuviškosios gimnazijos direktorius. Gimnazijai teko palikti ankstesnes patalpas - šios atiteko vokiečių kariuomenei; tada įsikurta Didžiosios g.58 pastate. Antroji gimnazija (mergaičių), vadovaujama istorikės Vandos Daugirdaitės-Sruogienės, įsikūrė dviejuose pastatuose - Gedimino g.38 ir M.Valančiaus g.3. 1944 m. dėl gau-

dynių į darbus Vokietijoje mokinių sumažėjo - atitinkamai iki 377 ir 378. Juos mokė 23 mokytojai; iš jų paminėtini direktoriaus pavaduotojas lituanistas Lionginas Vaitiekūnas, lotynistas Jonas Sokolovas, germanistai Stasys Anglickis ir Herta Dzikovskienė, istorikė Alicija Rūgytė, piešimo mokytojas Pranas Gudynas, lituanistas Antanas Vengris, matematikė ir pedagogų tarybos sekretorė Julija Žukauskaitė.

1943 m. mokyklos pastatą Didžiojoje gatvėje užėmė karo ligoninė, tad prieglobsčio popietinėmis valandomis teko ieškoti geležinkelinių mokykloje, o vėliau kraustyti į amatų mokyklą Uosto g.17 (dabar Pamėnkalnio g.). Kultūrinio gyvenimo pulsą sunkiais okupacijos metais gimnazijoje palaikė choras, kuriam vadovavo Motiejus Kurila ir Antanas Ilčiukas.

Lietuviškos gimnazijos priimdavo ir lenkų tautybės jaunuolius, nes naciai uždarė lenkų gimnazijas. Motyvacijos greitai išmokti lietuvių kalbos tais sunkiais metais pakako. Įstojimui gana buvo pažymos, kad vienas iš tėvų yra kilęs iš Vilniaus krašto. O ilgametis gimnazijos direktorius M.Šikšnys vos išvengė sušaudymo, kai įsiveržę į jo butą lenkų nacionalistai aptiko lietuviškų knygų biblioteką.

Aptartieji Vytauto Didžiojo gimnazijos dešimtmečiai - tikra Vilniaus Golgota. Tačiau būtent jos veikla esmingai padėjo išlaikyti lietuvių okupuotoje istorinėje Lietuvos sostinėje. Ši gimnazija išugdydavo tikrus Lietuvos patriotus; jos auklėtiniai ne vienas vėliau ryškiai pasižymėjo įvairiose visuomeninio gyvenimo srityse ir valstybinio darbo baruose.

Vilniaus lietuvių gimnazijos tradicijas tebesaugo direktoriaus Marcelino Šikšnio namelis su sodu Žvėryne; auklėtiniais tai - „Gerųjų prisiminimų šalis“. Tą istorinę atmintį šiandien puoselėja ir garbingą vardą susigražinusi Vytauto Didžiojo gimnazija.